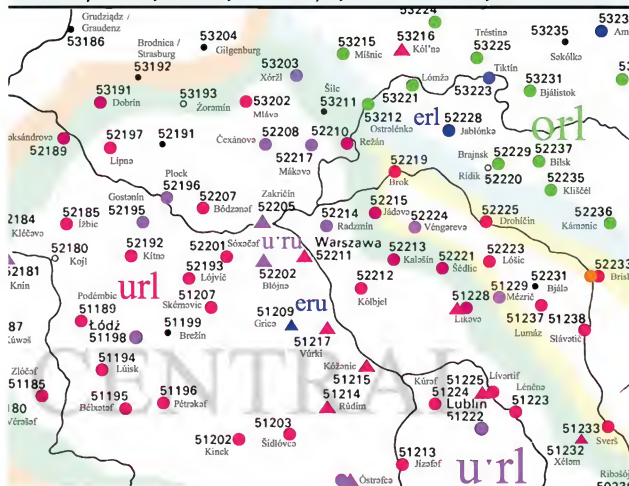

Yiddish Dialect Dictionary

יידישער דיאלעקט־ווערטערבוך

דער "יידישער דיאלעקט־ווערטערבוך" וועט זיין דער ערשטער פֿולשטענדיקער ווערטערבוך, וואָס נעמט אַרײַן אַלע דיאַלעקטן און אַלע תקופות פֿון דער ייִדישער שפּראַך, פֿונעם מיטל־עלטער ביזן היינטיקן טאָג. די לייענער וועלן קענען געפֿינען ניט בלויז דעפֿיניציעס, נאָר אויך די גאַנצע פֿראַזעאָלאָגיע; הערן ווי אַזוי מע רעדט אַרויס די ווערטער אין די פֿאַרשיידענע דיאַלעקטן; לייענען משל־זאָצן פֿון דער ליטעראַטור; נאָכגיין דער געשיכטע פֿון די ווערטער ביז אין די עלטסטע צייטן; און זען מאַפעס, וואָס אילוסטרירן וווּ מע האָט געזאָגט די ווערטער אין דער אַלטער היים.

דער ווערטערבוך, וואָס איז פֿרײַ און צוטריטלעך פֿאַר אַלעמען אין אינטערנעט, וועט זײַן אַ וויכטיקער רעסורס פֿאַר אַלע לערנערס און פֿאַרשערס פֿון ייִדיש לשון. ער וועט אַנטפלעקן נייע אוצרות פֿון די פֿאַרשיידענע מינים ייִדיש און זײַן אָפֿן פֿאַר יעדן איינעם, וואָס האָט אַ צוטריט צו דער אינטערנעט.

שטיצט דעם ווערטערבוך!
גיט אַ ביישטייער!
העלפֿט מיט דער אַרבעט!

אַלמ־ און מערב־יידיש

געוויינטלעך באַטראַכט מען ייִדיש ווי אַ מיזרח־אייראָפּעיִשע שפּראַך, אָבער ייִדיש איז געבוירן געוואָרן און האָט נאָך לענגער געלעבט אין צענטראַל־אייראָפּע: ביזן אָנהייב 19טן יאָרהונדערט איז די ליטעראַטור געווען באַזירט אויף די מערב־ייִדישע דיאַלעקטן, וואָס ייִדן האָבן גערעדט, דער עיקר, אין דייטשלאַנד. דער "ייִדישער דיאַלעקט־ווערטערבוך" וועט זײַן דער ערשטער אַרייַנצונעמען אַלט־ייִדיש בשלמות, אָנהייבנדיק מיטן וואָרמסער מחזור פֿון 1272 (זען אויבן).
הגם די מערסטע מערב־ייִדישע דיאַלעקטן זײַנען אויסגעשטאַרבן איידער מע האָט זיי געקענט וויסנשאַפֿטלעך דאָקומענטירן, האָבן אין די 1960ער יאָרן די לינגוויסטן פֿונעם "ייִדישן שפּראַך־ און קולטור־אַטלאַס" בײַם קאָלומביע־אוניווערסיטעט נאָך באַוווּזן צו רעקאָרדירן אינטערוויען מיט עטלעכע פֿון די לעצטע ריידערס. די דאָזיקע אינטערוויען, וואָס זײַנען צוטריטלעך אויף דער וועבזײַט eydes.de (פֿונעם Föörderverein für Jiddische Sprache und Kultur) שטעלן מיט זיך פֿאַר אַ געוואָלדיק וויכטיקן רעסורס ווי אַ מקור פֿאַר רעקאָרדירונגען און טראַנסקריפציעס פֿון כּמעט אַלע דיאַלעקטן. צוגאַב־מאַטעריאַלן און אינטערוויען מאַכט מען אויך מיט היינטצטיקע ייִדישריידערס, דער עיקר פֿונעם חרדישן ציבור.

חסידים יידיש

הײַנט לעבט ייִדיש, דער עיקר, בײַ די חסידים. פֿאַר זיי רעפּרעזענטירט די שפּראַך בלויז איין אַספּעקט פֿונעם טראַדיציאָנעלן שטייגער לעבן. אַ דאַנק דער אָפּגעזונדערטקייט פֿון זייערע קהילות און דער אינטענסיווער רעליגיעזער דערציִונג בײַ זיי, האָבן די חסידים מער הצלחה אין איבערגעבן די שפּראַך צום ייִנגערן דור. צוליב זייער גרויסער צאָל קינדער, וואָסט זייער באַפֿעלקערונג מיט אַ געוואָלדיקן אימפעט — און דאָס מיינט, אַז ייִדיש האָט גוטע פּערספּעקטיוון אויף וויפֿל מע קען פֿאַרוויסזען.

חסידים פֿאַרנעמען זיך, דער עיקר, מיט לערנען תורה און מיט מקיים זײַן די הייליקע מצוות, אָבער דרך־אגב קולטיווירן זיי אויך די ייִדישע קולטור. זיי האָבן אַן אייגענע מוזיק, ליטעראַטור, טעאַטער, שפּילן, ציטונגען און נאָך.

ניט געקוקט אויף זייער רייכער שפּראַך און קולטור, האָט מען אינגאָרירט דאָס חסידישע ייִדיש אין די פֿריערדיקע ווערטערביכער און גראַמאַטיקעס. דער "ייִדישער דיאַלעקט־ווערטערבוך" וועט זײַן דער ערשטער צו דעקן זייער וואָקאַבולאַר און אויסשפּראַך ווי געהעריק. עס צילט צו געבן די חסידים די אוצרות פֿון דער ייִדישער פֿאַרגאַנגענהייט און צו געבן אַלע אַנעדערע די אוצרות פֿון פֿון דער חסידישער איצטיקייט.

אַ חסידישע משפּחה אין ירושלים אָנגעטאָן פֿלכוד פורים.

עיקרדיקע פֿאַקטן

מיט קלאַנג
און פֿאָנעטישער טראַנסקריפציע אין אַלע
דיאַלעקטן:

ייִדיש רעדט זיך אזוי שיין

yidish redt zikh azoy sheyn

NORTHEASTERN

jidaš ret zax azej šejn

CENTRAL

ji:diš ret zəx azoj šajn

- די גאַנצע פֿראַזעאַלאָגיע פֿון נחום סטוטשקאָוו, מחבר פֿונעם "אוצר פֿון דער ייִדישער שפּראַך", רעדאַקטירט פֿון מאַקס וויינרניך און אַרויסגעגעבן פֿונעם ייִוואָ אין 1950.
- עטימאָלאָגיעס פֿון פֿאַרלאַזלעכע וויסנשאַפֿטלעכע מקורים.
- צייַטאַטן און משל־זאַצן פֿון דער ליטעראַטור.

דער פּראָיעקט האָט אַ "ניט־פּראָפֿיטיקן" סטאַטוס אַ דאַנק דער הילף פֿונעם "פֿאַריזער ייִדיש־צענטער". אַלע ביישטייערס גייען צו די "אַמעריקאַנער פֿריינד פֿון דער מעדעם־ביבליאָטעק" און מע קען זיי אַראָפּרעכענען פֿון די שטייערן. דער פּראָיעקט איז אויך פֿאַרבונדן מיטן "פֿאַרבאַנד פֿאַר שפּראַכן אין אַ סכנה" (Endangered Language Alliance).

שלוס־עליכם

1916-1859

אוקראַיניש ייִדיש

אַברהם סוצקעווער

2010-1913

ליטוויש ייִדיש

יצחק באַשעוויים

1991-1902

פּויליש ייִדיש

אַ גרויסע ליטעראַטור

פֿונעם "קעמברידזשער קאָדעקס" פֿון 1382 ביז די בעסטעלערס פֿון באַשעוויים, רעפּרעזענטירט ייִדיש אַ וויכטיקן קאָפּיטל אין דער גרויסער, דריי־טויזנט־יאָריקער געשיכטע פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור. אָבער דער שליסל צו די דאָזיקע אוצרות איז די שפּראַך, מיט וועלכער מע האָט זיי געשאַפֿן — אַדער בעסער געזאָגט: די פֿאַרשיידענע מינים שפּראַך. כּמעט אַלע מחברים האָבן געשריבן אויף זייער נאַטירלעכן דיאַלעקט, אָדער אין אַ נוסח פֿון דער ליטעראַטור־שפּראַך, וואָס איז שטאַרק מושפע געוואָרן פֿון זייער היימיש לשון. כּדי ריכטיק אַפּצושאַצן זייערע ווערק, דאַרף מען קודם פֿאַרשטיין זייערע ווערטער.

כּדי צו העלפֿן דעם פּראָיעקט ווי אַ וואָלונטיר אָדער צו געבן אַ ביישטייער,

שטעלט זיך אין פֿאַרבּינדונג מיט

לייזער בורקאָ

YiddishDialectDictionary@gmail.com

607-232-0473

YiddishDialectDictionary.com

צענטערס אין 1939: וואַרשע, ווילנע, מאַסקווע, לאָדזש, לעמבעריק, מונקאַטש, בוענאַס־אַירעס, פאַריז אַז"וו

הויפּט־דיאַלעקטן: ליטוויש (צפֿון־מזרחדיק),

פּויליש (צענטראַל),

אוקראַיניש (דרום־

מזרחדיק), מערבֿדיק

צאָל רייזערס היינט: 350,000+

צאָל רייזערס אין 1939: 10,000,000+

אַ לשון אָן אַ מלוכה: אַן אָפּציעלע מיעוט־שפּראַך אין שוועדן

שטח: אויף זיין הויכפונקט האָט

ייִדיש פֿאַרנומען אַ

גרעסערע טעריטאָריע ווי

אַלע אייראָפּעיִשע שפּראַכן

אַחוץ רוסיש

"בלל־ייִדיש"

די ייִדישע לינגוויסטן, ספּעציעל פֿונעם ייִוואָ, האָבן אַ סך אַריינגעקלערט אינעם ענין פֿון שאַפֿן אַ "סטאַנדאַרד ייִדיש", אַ פּלל־שפּראַך, וואָס ווערט היינט ווייטער געלערנט איבער דער וועלט אין די פֿאַרשיידענע ייִדיש־קורסן און איז קאַנאָניזירט אין ווערטעביכער און רעפֿערענץ־ווערק. אָבער אין אַלגעמיין איז "סטאַנדאַרד ייִדיש" געבליבן אַ פֿיקציע, ווייל די מערסטע ייִדן, וואָס רעדן טאַקע ייִדיש, ווייסן נישט און האָבן קיין מאָל נישט געוואוסט, מיט וואָס מע עסט דאָס. כּאָטש די פּלל־שפּראַך האָט אַ וויכטיקע פֿונקציע אין דער ייִדישער פּעדאַגאָגיק, שטעלט זי מיט זיך פֿאַר אַ פֿאַרפֿלאַכונג און אַ פֿאַראַרעמונג פֿון ייִדיש אין פֿאַרגלייך מיטן גאַנצן עשירות, וואָס געפֿינט זיך אין דער ליטעראַטור און אין דער גערעדטער שפּראַך. דער "ייִדישער דיאַלעקט־ווערטערבוך" וויל צוריקברענגען אַ סך פֿון דעם, וואָס איז פֿאַרלוירן געגאַנגען, און עס ווידער מאַכן צוטריטלעך פֿאַר אַלעמען.